

Markku Hattula

TALVISODAN
KORPISOTURIT

Karisto
Hämeenlinna

© Markku Hattula ja Karisto/Kustannusosakeyhtiö Otava 2021

ISBN 978-951-1-38741-1

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2021

1.

Aamulla hiihtelin osuuskaupalle kyselemään pokasahaan uutta terää.

– Kenellä on sotaväki käyty, pistävät ensimmäisten joukossa ryssää vastaanottamaan, kuulin Pietiläisen Eemelin puhuvan baarin nurkkapöydässä. Ovi myymälän puolelle oli puolittain auki. Eemelin poika Ero oli ollut koulussa samalla luokalla kanssani. Armeijassakin olimme Kajaanissa yhtä aikaa, minä jalkaväessä ja Ero konekiväärikomppaniassa. Ero kertoi myöhemmin komppanianpäällikön sanoneen, että sodassa konekivääriampujan keskimääräinen elinikä on viisi minuuttia.

Ero oli käynyt harrastamassa suojeluskunnan harjoituksissa ammuntaa, että eläisi rintamallakin vähän pitempään kuin viisi minuuttia. Ehtisi ennen vihollista pistää kuularuiskun lasettamaan ryssiä matalaksi. Ampumaharjoituksiin pyydettiin mukaan kaikkia sotaväen käyneitä miehiä. Rajaväepeli miehinä oli ollut radalla ammuntaa opettamassa. Minä en viitsinyt radalle mennä, vaikka siellä oli mukana nuorempia koululaisiakin. Olivat kuulemma innoissaan opetelleet tähtäämään ryssää silmien väliin.

– Vapaaehtoisena lähden heti, jos ryssä alkaa tänne ryyssä, oli Eeron nuorempi veli Keijo uhonnut raitilla ja saanut uhoonsa mukaan muitakin kuusitoistakesäisiä.

– Nehän ne sinne, jotka on ampumaan opetettu, kuulivat kommunisti Kinnusen tuumivan Pietiläiselle. – Vaan ei ne mahda meikäläiset mitään. Se kun on tuo puna-armeija

mahdottoman suuri, ja niillä on pelit ja vehkeet millä ryönätä eteenpäin.

– Ja aate vissiin, Pietiläinen kuului pistävän väliin, – verenvärinen aate, jolla kolhoosin savikouristakin tehdään kirkasot-saisia voinsyöjiä.

– Ei se ole veren vaan elämän väri, Kinnunen puolustautui. – Neuvostoliitto ei sotaa halua. Se on se Saksan Hilleri, joka tykkejä jynssää ja pommareita lennättää.

– Vaan meidänpä rajoilla se ryssä nyt peliään pitää, Pietiläinen muistutti, – ja meidän pojat siellä luotikuurot niskaansa ottaa, jos sikseen tulee. Se on pakko panna vastaan, jos meina-taan, ettei punalippu heilu kohta täälläkin kirkonristissä.

– Parempi sekin kuin nämä pappien loputtomat valheet, että muka köyhäkin armon saa ja leipää pöytään, Kinnunen penäsi. – Antaisivat Neuvostoliitolle sen pyytämän tukikohdan Han-gon edustalta. Se sille riittäisi.

– Tuskin riittäisi. Siitä sen olisi helppo hypätä Helsingin rantaan punalippua heiluttamaan, Pietiläinen tuumi. – Ja onhan tuota leipää toistaiseksi riittänyt papinpuheilla tai ilman. Vaan miten lie sitten, jos iivanat tänne tormaa, ja alttaritauluun vaih-detaan Stalinin kuva.

– Stalinista syötetään täällä ihan vääränlaista kuvaa.

– Pojista minä huolissani olen. Meidän Eerokin justiinsa sotaväestä päässyt. Mitä se sodasta tietää, ei mitään.

Kinnusella ei poikia ollut. Sen ei tarvinnut omistaan huolta kantaa. Sen ainokainen tytär asui Oulussa rautateiden lipun-myyjänä, sieltä ei naisihmistä rintamalle kukaan pakottanut. Mieleeni tuli, että kyllä Kinnunenkin huolen jälkikasvusta ymmärsi ja osasi siksi olla hiljaa, ettei ärsyttäisi vastapuolta lii-kaa. Ajat olivat nyt semmoiset, että oli pidettävä myötäsukai-set mölyt ryssästä mahassaan. Suuret aatteet olivat niin suu-ria, ettei arjen eläjä ymmärtänyt niistä kuin vähän reunaa, jos sitäkään.

Lopulta osuuskaupan Vanttinen kiikutti tiskille ympyrän muotoon taivutetun uutuuttaan hohtavan sahanterän. Maksoin terästä pyydetyn hinnan, otin sen käteeni ja painelin ulos kaupasta. Ukkojen jaanauksia ryssän touhuista en halunnut enempää kuunnella.

2.

Kun aamuhämärissä hiihtelin palstalle, pakkasta oli parikymmentä astetta. Päivän mittaan pakkasen laimistui kymmeneen asteeseen.

Uusi sahanterä puri hanakasti lylytyvisiin korpikuusiin. Koko päivän sahasin, karsin ja raahasin pöllejä ristikoihin ajoa odottamaan. Vastatahkotulla kirveellä oli helppo sivautella oksat irti kuusenrungoista.

Jossakin vaiheessa siemaisin kuumaa teetä termospullosta tulia tekemättä, haukkasin puolijäistä leipää ja sen päälle vuolaistua sianläskiä pahimpaan nälkään ja jatkoin sitten savottahommia taukoja pitämättä. Hiki ehti kastella villapaidan alle pukemani flanellipaidan märäksi. Pienikin tauko sai vilunväreet vilistämään selkäruotoa pitkin. Paras lääke kylmyyttä vastaan oli olla koko ajan liikkeessä.

Iltapäivällä marraskuun hämärä alkoi hiipiä puiden väliin, valkoinen hanki muuttui sinertäväksi, taivaanranta tummanpuhuvaksi ja vihertävät korpikuuset mustiksi. Kun en enää erottanut kuusentyveä purevaa sahanlavia kunnolla, ajattelin, että oli parasta lähteä hiihtelemään kotiin päin.

Hiihtäessäni kuulin selkäni takaa rajan suunnasta kumeita jyrähdyksiä. Katsoin taakseni ja näin, miten punainen pallo nousi taivaalle pilvilienteen keskelle, keikkui siellä hetken ja hajosi sitten tuhansiksi kaareviksi säteiksi, jotka vajosivat hitaasti maata kohden kuin suuri kipinäparvi. Pian kuului lisää jyrähdyksiä. Enää en kääntänyt päätäni ryssän pelottelunäytelmää seuraamaan, vaan jatkoin hidasta hiihtoani kotia kohti.

Pakkanen oli ruvennut uudelleen kiristymään. Työn touhussa kastuneet housunpolvet kahisivat jäisinä toisiaan vasten, kun työntelin vuorotahtiin suksiparia eteenpäin. Hengityksessäni nouseva höyry kuurasi partahaivenet ja kulmakarvat täyteen valkoisia jäähileitä.

Tunsin mieleni rauhalliseksi. Kuusikkoon oli ilmestynyt päivän raatamisen seurauksena suurehko aukko, en silti tuntenut itseäni kovinkaan väsyneeksi. Ajattelin, että kun lepään yön, olen huomenna kuin uusi mies tarttumaan sahaan ja kirveeseen.

Edessäni läntisellä taivaalla liekkui punertava valokaistale muistuttamassa auringosta, joka makasi marraskuun hämärässä syvällä vaarojen ja metsien kainalossa. Päivisin aurinko kiirehti tekemään matalan kaarroksen kuperan taivaan reunamilla kadotakseen taas nopeasti näkyvistä. Häivähdys pakenevan päivän valoa kajasteli yhä hangella, johon suksiset olivat piirtäneet kapean latu-uran.

Kun tulin metsästä kylätielle, näin Kuhmonniemen ensimmäisten talojen lumikattoiset varjot ja haistoin talojen piipuista nousevan koivupuunmakuisen savun. Ylitin tieuran lumipalteen ja sujautin suksetni hevosreen jättämille jäljille.

Kylää kohti hiihtäessäni näin edessäni hitaasti eteneviä ihmisten varjoja. Kummallista, ehdin miettiä. Eihän täällä tähän aikaan tavallisesti ketään näy; ehkä joskus joku kauppasioilta palaava perukan ukko tai myllystä kotia kohti talsiva ruuna mökinmies karvareuhkoineen kuorman päällä.

Nyt väkeä näytti olevan liikkeellä enemmänkin. Pidensin potkuani ja työnsin sauvoilla menoani lisää vauhtia. Pahat aavistukset mielessäni heräsivät. Levottomuus tarttui käsiini. Sauvat saivat työntöihin lisää voimaa. Jalkani ponnistivat suksiset yhä pitempiin liukuihin. Osa kulkijoista näytti taivaltavan jalan, osa suksilla. Miehillä oli selässään reput. Kun ehdin lähemmäksi, näin miesten olalla riippuvan aseitakin.

Kun lopulta saavutin ensimmäisen edellä kulkevan hahmon, tunnistin hänet Pietiläisen Eeroksi, joka oli lykkimässä suksillaan tieuraa eteenpäin täyteen pakattu reppu ja kivääri selässään, suojeluskunnan puku päällä, lapikkaat jalassa ja sudennahkaiset kintaat käsissä.

Hiihdin Eeron vierelle, pyyhkäisin kintaallani kuuraksi jääntyttä ripettä silmäripsistä ja partahaivenista.

– Mihin sinä nyt, tähän aikaan? kysyin, vaikka tiesin jo vastauksen.

– Jämäkseen. Tuli päivällä määräys, että sinne kasarmille on nyt kaikkien sotaväen käyneiden mentävä, Eero sanoi. – Tämän päivän nimiin vielä.

– Joko se ryssä...

– Voi olla että piankin. Tyhjentävät jo taloja rajan pinnasta. Kenttävartiosta on semmoista tietoa tullut, että naapurin joukot raivaavat uutta tieuraa kohti rajaa, Eero selitti. – Voihan se olla, että tämä on vain tällöinen varotoimi, ettei se tosissaan, pelottelee vaan.

Sillä hetkellä muistin pitkin syksyä näkemäni unet; miten ryssä aitan nurkalta lasetti tulemaan minua kohti kiväärillään naurussa suin, ja miten avuttomaksi tunsin itseni, kun aseekseni pirtin seinältä sieppaamani vanha lintupyssy vintohka ei suostunut edes laukeamaan, että olisin voinut vastata tuleen.

Outo kipu riipaisi rintaani ja käteni valahtivat voimattomiksi. Kylmän väreet puistattivat selkäpiitäni.

– Kaikkiko ne on käskeneet? sain kysyttyä Eerolta.

– Kaikki reserviläiset, mitä tältä seudulta irti saadaan. Menee aikaa ennen kuin lisäjoukot kauempaa ehtii apuun, Eero selitti, – sen aikaa pitää kuulemma pärjätä niillä miehillä, jotka kylän pinnasta rajamiesten avuksi saadaan. Kenttävartiota on vahvistettava, tiedustelua lisättävä ja saatava aikaiseksi jonkunlainen rintama ryssää vastaan, jos se lähtee sieltä tulemaan. On se sinullakin kutsukirje odottamassa.

– Minä kun vasta palstalta hiihtelen. Koko päivän ollut siellä... aamuhämäristä asti.

– Käskivät ottaa talvivarusteita mukaan, ja sukset tietenkin. Minulla oli nämä suojeluskunnan varusteet jo valmiina. Voi siellä mennä pitempäänkin, jos rajalle vievät.

– Hiihtelen tästä kotipihaan, sanoin. – Kaipa ne on tarkemmin isä-Reetille sanoneet, että tiedän sitten minäkin.

– Minä saatan kasarmilla viisata, että tulet kun ehdit, Eero lupasi. – Ei kai siellä nyt lie niin kiire, ettet mukaan ehtisi.

– Nytkö se ryssänpiru sitten rupeaa röytämään, niin kuin ei sillä muutenkin olisi jo läänii tarpeeksi.

– Eipä se sitä katso, jos tekee mieli tapella, Eero tuumasi. – Innostui kun Hitleri jo aloitti, ettei vaan jää toiseksi. Vaan ilmaiseksi ei mitään anneta, se on varma se.

Jätin Eeron hiihtämään kasarmin suuntaan ja käännyn itse isommalta tieltä kapealle polkupahaselle, jossa näkyi vielä aamullinen suksenlatuni, kovaksi jäänyt reen jälki ja liinakon polkema kavioura. Vähän matkan päässä kuusikon reunassa rekiura kääntyi pajukon välistä niitylle. Hangen pinnassa näkyi kuormasta tippuneita heinänkorsia. Pari päivää aikaisemmin olin käynyt hakemassa niittyladosta heiniä lehmille.

Työntelin sauvoillani lopun matkaa jäistä latua pitkin kotipihaan. Ikkunasta näkyi öljylampun keltainen valo. Tavallisesti puhdistin suksenpohjat lumesta, ennen kuin nostin sukset porraspään seinää vasten. Nyt jätin sukset maahan. Mitäpä niitä enää puhdistelemaan, vilahti mielessäni, kun on kerran sotaan lähtö edessä. Tunsin rintalastani alla painavan möykyn, joka pakotti vetämään ilmaa lujasti keuhkoihin, vaikkei puristus siitä mihinkään tuntunut häviävän.

Kopistelin lapikkaista lumen portaille, pyyhkäisin vielä varpuluudalla housunpolvet puhtaiksi lumesta. Jos en menisikään sisälle, ehdin ajatella, enkä saisikaan käsiini määräystä liikekannallepanosta, en olisikaan tietoinen sodanuhasta, läh-

tisin pois, katoaisin tietymättömiin. Mutta näinhän minä jo Eeron, muistin sitten. Se lupasi viedä sanaa, että tulossa se on Rannan Alpokin kunhan kiireiltään ehtii. Rupeavat peräämään, jos en mene. Lähettävät sotapoliisit perään. Ja mihin tästä menisin piiloon... en mihinkään, mistä eivät löytäisi, mietin.

Kun astuin ovesta pirttiin, tunsin heti siellä vallitsevan raskaan hiljaisuuden. Äiti hääräili askareillaan tiskipöydän ylle kumartuneena. Isä istui vakiopaikallaan pöydän takana sammunut sätkä suupielessään. Mitään sanomatta istahdin ovensuutuolille ja aloin vetää saappaita jaloistani.

– Nytkö sinä tulit, kuulin äitimuorin äänessä pidätetyn huolen. – Minä olen tehnyt lihakeittoa, että jos söisit.

– Nekö kävi jättämässä jonkun kirjeen?

– Mistä sinä semmoista? äiti kysyi.

– Eerolta. Oli jo Jämäkkeen päin hiihtelemässä.

– Juntunen tässä kävi, isän ääni oli jotenkin pienentynyt. Se heilautti kättään pöydän kulmaa kohti. – Tuossa.

Kun sain vedettyä saappaat jaloistani, kävelin pöydän luo, otin kirjekuoren käteeni. Tuijottelin sitä aikani haluamatta aukaista kuorta, etten näkisi, mitä paperiin oli kirjoitettu. Avasin kirjekuoren, lukaisin nopeasti kirjeen ja laskin sitten paperin kädestäni pöydänkulmalle. Istahdin penkille, pöydälle valmiiksi asetetun lautasen ääreen. Äitimuori kantoi hellan kulmalta höyryävän keittokattilan eteeni.

– Kaipa tästä sitten on lähdeittävä, aloin kauhoa keittoa lautaselle, taitoin leivästä palasen ja kaadoin kannusta maitoa lasiin.

– Märät vaatteetkin sinulla, äiti tyrskähti puolittaiseen itkuun. – Mistä sinulle kuivat vaatteet, jos heti pitää mennä.

– Onhan minulla ne vanhat sarkahousut.

– Puhki kuluneet... niistä mihinkään, äiti pyyhkäisi silmiään esiliinan nurkkaan.

– Kai ne nyt sodassa menee huonommatkin, mutisin suu täynnä leipää.

– Kyllä kunnon kampeet pitää olla, isä törmistäytyi, – päivällä lämmitin uunin. Hyvin ehtivät yön aikana kuivua. Menet sitten aamulla.

– Jos tulevat hakemaan, epäilin.

– Tulkoot vaan, isä murahteli, – ei sitä nyt miestä sotatielle panna määssä vaatteissa, justinsa tehnyt pitkän päivän savottahommia.

Kun olin saanut syötyä, riisuin määret vaatteet päältäni ja ripustin ne kuivumaan muurin otsalle. Löysin kamarista puh-taan flanellipaidan ja alushousut, vedin niiden päälle ohuemman villapuseron ja vanhat, paikatut sarkahousut.

– Jos minä sitten aamulla, päätin, – ehtivät nuo vaatteetkin siksi kuivua.

– Minä katson muutakin, äiti rupesi touhuamaan, – sukkia ja vaihtopaitaa, ja lapasia.

– Jos ei se ryssäkään ihan sotaan asti, isä mietti. – Jos vaan pelottelee huvikseen.

– Siitä nyt ei pirukaan ota selvää, sanoin, – ole koskaan tien-nyt, mitä se milloinkin aikoo.

– Saisi ne herratkin jotakin yrittää, isä ärhentyi, – siellä Moskovassa.

– Mitäpä ne Suomen herrat, kun on suurvalta vastassa. Ja se Stalinin pirulainen, puolihullu ja sotahullu vielä päälle.

Yöllä pyörin sängyssäni saamatta unta. Putosin hetkeksi horrokseen, jossa ryssä tähtäsi minua aseella mustan parran peittä-mä suu naurusta ammollaan. Ampujan takana velloi suuri joukko vihollisen sotilaita. Nauravia päitä nousi sankkana mattona maanpinnasta, remakka ääni vyöryi ammottavista suista kaikkialle. Yhtäkkiä ääni muuttui huumaavaksi jylinäksi. Sadat lentokoneet peittivät taivaan.

Vavahdin hereille ja kimposin istumaan sängyn reunalle. Peitto oli kiertynyt kaulan ympärille, koko ruumis oli hiestä

märkä, nyrkkiin puristuneet sormeni olivat kouristuneet kiinni peiton reunaan. Hetkeen en tunnistanut omaa sänkyäni, pirtti tuntui vieraalta ja pimeys uhkaavalta. Vähitellen lentokoneiden jylinä pääni sisällä vaimeni, kouristuneet sormet herpaantuivat, ja peitto tippui lattialle.

Laskeuduin takaisin pielukselleni, vedin peiton päälleni ja yritin rauhoittua. Kuulostelin, miten pakkasen tömäytteli jäisellä kalikalla hirsiseinään. Jostakin kuului ammunnan ääniä. Vai tulivatko nekin äänet pääni sisältä? En ollut enää varma mistään, kaikkein vähiten itsestäni. Minulla oli aavistus kuolemasta, joka odotti niitä, jotka marssitettiin rajalle muka ryssä pysäyttämään. Miten semmoisen lauman pysäytät, välähti mielessäni. Niitä on tuhansia, ja taas tuhansia. Meitä muutamia kymmentä, ennen kuin pääjoukot ehtivät avuksi, eikä sittenkään tarpeeksi, ei läheskään tarpeeksi.

Tämmöinenkö se nyt sitten on? mietin. Tämä lähtö, viimeinen lähtö. Tuleeko kukaan takaisin? Ja missä kunnossa? Jos pahasti käy, kuka sieltä tuo pois. Jos ei ole jalkoja, millä kävellä, tai jos menee näkö. Jos sattuu mahaan, se on kuulemma pahinta, muistin jonkun sanoneen. Hirvittävä tuska, kunnes kuolee. Mahaosumasta ei mikään pelasta, ei mikään.

Kieriskelin vielä jonkin aikaa sängyssäni, etsin parempaa asentoa, puristin väkisin silmäni kiinni. Ne olivat heti siinä silmiäni edessä; kuvitellut viholliset aseineen ja nauruineen. Minun oli pakko nousta ylös, istuin hetken sängyn reunalla. Yritin saada hengitykseni tasaantumaan. Sitten nousin jaloilteni, otin uunin päältä housut ja paidan ja aloin pukea niitä päälleni. Muurin lämpö tuntui vaatteissa, lattia jalkojeni alla oli kylmä. Vedin yön aikana kuivuneet villasukat jalkaani.

Kamarista kuului jo kolinaa. Äitimuori oli kuullut liikehdintäni. Kohta se olisi keittiössä, mietin. Pitää yrittää olla niin, ettei se huomaisi pelkoani.

Otin ovensuusta repun käteeni ja aloin työnnellä reppuun

äidin jo illalla valmiiksi penkille kasaamia vaatekasoja; alusvaatteita, villasukkia, lapasia, kintaita, villapaidankin.

– Sinäkö heräsit jo? äiti oli tullut kamarin ovesta pirttiin ja alkoi sytyttää hellanuuniin tulta.

– Otan tästä nyt nämä, sulloin vaatteita reppuun, – onpahan sitten, kun kuuluu pakkastakin tekevän.

– Otakin veikkonen, sitä vartehan minä ne siihen. Ja evästä pitää kanssa...

– Kai siellä nyt ruokaa, jos kerran on pakko mennä, saavat tarjota sapuskat kanssa.

– Syöt nyt kumminkin, ennen kuin lähdet. Kahviakin keitän.

– Saikka kelpaa. Säästäkää se kahvi parempaan aikaan.

– Saapahan tuota sitten taas.

– Mitähän ne siellä sanoo, kun en mennyt illalla, mietin ääneen.

– Mitä ne nyt, äiti huokaisi, – ei varmaan kaikki muutkaan ole vielä sinne ehtineet.

– Samapa tuo, sanokoot mitä sanoo. Laskin repun oven suuhun odottamaan.

Kun kahvi on valmista, siirryin pöydän ääreen. Minulla ei ollut nälkä, mutta äitimuorin mieliksi otin palan leipää, vuolaisin päälle voita ja haukkasin leivästä palasen ja ryyppäsin kuumaa kahvia päälle.

Äitimuori seiso i hellan vieressä ja hörppi mustaa kahvia korvattomasta kupista.

Mitään sanottavaa minulla ei ollut. Olisi kai ollutkin, mutta en löytänyt sanoja. Jos olisi ollut puhetta pöllinsahuusta, jänisten ansalangoista tai suksienluistosta pakkaskelillä, olisin osannut kertoa kaikenlaista, mutta siitä painosta, mikä tuntui sydänelässä, tai unista, joissa ryssä ampui minua kohti suu virneessä, niiden kertomiseen eivät sanat eikä uskallus riittäneet.

Kun viimein seiso i reppu selässä ovensuussa, äitimuori tarttui minua käsivarresta puristaen sitä lujasti kaksin käsin.

– Jumalan siunausta nyt sitten vaan, kuului äitimuorin itkun sekainen soperrus.

Ulkona tähtikirkas taivas kaartui hämäränsinisen kylän ylle. Työnsin lapikkaat mäystimiin, tartuin sauvoihin ja lähdin hitaasti hiihtelemään Jämäksen kasarmia kohti.

3.

Kersantti Pahkala tuijotti minua rävähtämättömin silmin, kun seisoin hänen edessään kasarmin karussa toimistohuoneessa asennontapaisessa.

– Yrittäkää nyt edes seisoa suorassa, kun minä puhuttelen teitä, kersantti karjui. – Sotamies Alpo Ranta, jätitte tulematta palvelukseen ajoissa. Onko teillä jokin selitys tähän.

Katsoin parhaimmaksi olla hiljaa.

– Ette tullut eilen, vaikka määräyksessä niin sanottiin, kersantti penäsi vastausta. – Kaikki muut ovat toimineet sotaväen määräysten mukaan.

– Olin koko päivän savotoimassa, vastasin lopulta. – Pirus-tako minä olisin tiennyt, milloin te alatte niitä kirjeitänne jaella.

– Yönkinkö savotassa?

– En nyt yötä sentään, eihän siellä pimeässä mitään näe.

– Ettekö osaa lukea?

– Kai nyt jotenkin.

– Oltiin jo pistämässä sotapoliiseja perään, kersantin kimeässä äänessä soi suuttumus. – Sotaoikeutta siitä olisi seurannut.

– Ajattelin, että ehtiihän tänne aamullakin. Oli saatava kampeet kuiviksi, ja muutenkin.

– Täällä ei kuule sotamies ajattele mitään, kersantti ärjyi, – jätetään se muiden huoleksi.

– Käyhän se niinkin.

– Toiset on jo rajalla asemissa.

– Joko se ryssä...

– Siellä sinunkin pitäisi olla, kersantti keskeytti, – tämä on sotaa, jos et satu tietämään.

Toimistohuoneen ovi aukesi. Väapeli Kinnarin pää ilmestyi oven rakoon, kersantti käänsi katseensa väapeliin nousematta ylös tuolistaan.

– Mikäs täällä? Kinnari kysyi.

– Yksi pinnari, joka on jättänyt tulematta ajoissa paikalle, kersantti uhosi. Uskalsin kääntää päätäni sen verran, että näin tutun hahmon oven raossa. Kinnari oli ollut jonkin aikaa Kajaa-nin kasarmilla kouluttajana silloin, kun minä olin ollut siellä sotaväessä.

– Menepäs Pahkala järjestämään viimeisen ryhmän liikkeellelähtöä, Kinnari määräsi. – Autoja ei tähän hätään ole käytössä. Tarvitaan hevonen, reput rekeen ja varmistus, että jokaisella miehellä on kunnon sukset jaloissa. Jos ei ole omia, meidän varastosta pitäisi löytyä.

Pahkalasta näki, että sen olisi tehnyt mieli kieltäytyä. Se olisi halunnut jatkaa minun kurmuuttamistani, mutta armeijassa ratkaisi natsojen määrä, eivät omat mielihalut. Pahkala nousi tuolistaan ja poistui tuhdellen huoneesta, nykäisi äkäisesti oven perässään kiinni. Kinnari kiersi pöydän taakse ja istahti raskaasti huokaisten tuolille, joka vinkaisi vanhuuttaan.

– Näytähän sitä asetta, Kinnari ojensi kättään. Nostin aseensa olaltani ja ojensin sen perä edellä väapelille, joka alkoi tutkia vintohkaa. Loksautti aseensa vireeseen, tähtäili sillä katon rajaan ja laukaisi. Minun olisi tehnyt mieli sanoa, ettei asetta saa turhaan ilman patruunaa laukoa. Jousi kuoleentuu ja iskuri löystyy, voi käydä niinkin, että seuraavan kerran, kun panos on piipussa, ase ei laukea.

– Tälläkö se teeri tipahtaa koivunoksalta? Kinnari tähtäili aseella katon rajaan.

– On sillä jokunen tiputeltu, myönsin, – muutama mehtokin, ja koppelo.

– Osuuko kauaskin?

– Riippuu tilanteesta. Jos on kirkas ilma, ja lintu hyvällä hollilla, menee sataan metriin, ja ylikin.

– Pidähän mukanasi, Kinnari ojensi aseensa minulle takaisin. Nostin aseensa hihnasta olalleni. – Ei olla saatu vielä tarpeeksi aseita tänne. Kai niitäkin tulee kunhan ehtii. Saat sinäkin sitten pystykorvan.

– Tosissaanko se ryssä nyt sitten? kysyin.

– Semmoiset meidän kenttävartioiden aaningit. Ovat käyneet kurkkimassa rajan takanakin naapurin touhuja, Kinnari selitti. – Ryssä on raivannut sinne uusia kulku-uria ja ajaa nyt sotakoneitaan rajan pintaan. Panssareitakin. Jos se sieltä lähtee, niin vastassa pitää olla niin suurella joukolla kuin suinkin.

– Joko se meidän joukkue meni? kysyin. Minut oli määrätty syksyn kertausharjoituksissa vastaperustetun Erillisen Pataljoona 14:n kolmannen komppanian neljänteen joukkueeseen.

– Pojat lähti jo aamuyöstä sinne rajamiesten avuksi. Teidän joukkueesta puuttuu vielä miehiä. Ryhmän verran on kohta lähdössä, pääset sinäkin sitten siihen mukaan.

– Kai se on sitten mentävä. Tunsin rinnassani tutun puristuksen, joka levisi tärinäksi käsiin ja kihelmöinniksi iholle. Puristin kädet nyrkkiin kintaiden sisällä ja koitin olla niin, ettei pelko näkyisi päälle päin. – Kuka sitä ryhmää lähtee vetämään?

– Nojosen Erkki, alikersantti. Taidat tunteakin.

– Oltiin yhtä aikaa sotaväessä, ja täällä kertausharjoituksissa, kouluajoista asti on tunnettu.

– No niin, menähän nyt ruokalaan, Kinnari rupesi järjestämään pöydällä olevia papereitaan, – saat siellä saikkaa ja vanikkaa, ja vähän jotakin muutakin. Haet sitten varusvarustolta, mitä siellä nyt onkin annettavaa. Sinulla taitaa repussa olla omiakin vaatteita.

– On minulla, villapaitaa ja semmoista.

– Se on hyvä se, Kinnari huokaisi, – tämä kaikki tuli niin äkkiä, ettei ole kunnolla ehditty varautua mihinkään. Herrat uskoneet viimeiseen asti, että kun presidenttiä myöten Moskovassa neuvottelevat, niin rauha säilyy.

4.

Kinnarin luota lähdettyäni tulin kapeaan käytävään, jossa haisi tupakalta, aserasvalta ja tervalta.

Käytävällä minua vastaan tuli Huotarin Liisa. Liisalla on harmaa, nilkkoihin asti ulottuva mekko, jalassa nahkaiset, lyhytvartiset kengät, joiden alta näkyivät harmaat villasukat. Nainen oli kiinnittänyt vaaleat hiuksensa soljella toiselle korvalliselle. Liisa selaili kävellessään kädessään olevia papereita ja melkein törmäsi minuun.

– Alpo, sinä täällä, Liisa pysähtyi. Sen poskiin ilmestyvät tutut hymykuopat, ruskeisiin silmiin naurunrypyt. Olin ihaillut Liisaa salaa melkein koko kouluajan, hämmentynyt lähes puhumattomaksi aina hänet kohdatessani.

Nuorisoseuran iltamissa olin vihdoinkin uskaltanut hake-
maan Liisaa tanssimaan. Se oli kesällä juhannuksen aikoihin, kun olin ottanut muutaman rohkaisuryypyn, en niin paljon, että olisi tarvinnut jälkeinpäin hävetä. Hirvelän pojilla oli ollut pahanmakuista pontikkaa, jota ne olivat auliisti tarjoilleet entisille sotaväkikavereilleen. Minäkin olin seisonut porukassa nuorisoseuran talon nurkalla ja kallistanut varovasti pulloa, kun se työnnettiin käteeni. Aine oli maistunut suussa poltetulta kumilta ja karvastellut kurkussa, mutta vatsaan asti ehdittyään se oli lämmittänyt mukavasti. Ryyppyjen jälkeen olin koukannut lunta suuhuni ja purskutellut sitä hampaiden välissä häivyttääkseni pontikan etovan maun suustani. Sulava lumi oli vihlonut hampaitani ja kieli tuntunut turralta.

Ryppyjen jälkeen olin uskaltanut puhua punastelematta, kun olin mennyt hakemaan Liisaa valssille. Liisa oli katsonut minua silmiin ja kysynyt, että missä olin oppinut tanssimaan niin hyvin.

Jälkeen päin olin miettinyt, olivatko ryppyt siivittäneet tanssitaitoani, vai se, kun serkkutyttöni Taimi oli tullut pääsiäisen aikaan Tampereelta käymään ja vetänyt minut väkisin lattialle. Radiossa oli soinnut Metsäkukkia. Taimi oli tarttunut lujalla otteella käteeni, asettanut toisen kätensä vyötärölleni, nostanut minun käteni omalle olkapäälleen ja lähtenyt viemään. Ensiksi olin sekoillut askelissani, karatakin olin yrittänyt, mutta Taimi oli pitänyt minusta lujasti kiinni.

– Tanssimaan pitää oppia, jos meinaat akan saada itsellesi, Taimi oli nauranut ja ikään kuin leikin varjolla vetänyt minut mukanaan valssin pyörteisiin. Oli tullut uusia kappaleita, ja kuin huomaamatta olin saanut rytmistä kiinni ja alkanut toistaa Taimin perässä tuttuja askelkuvioita.

– No niin, nyt sinä olet valmis tanssilattialle, Taimi oli lopuksi rohkaissut. – Muistakin, että kun menet sinne, et jää seisomaan seinänvierustalle. Sinä osaat jo paremmin kuin moni muu koko pitäjässä.

Taimin sanat korvissani ja pari ryppyä päässäni olin uskaltanut ja päässyt sillä tavalla puheisiin Liisan kanssa. Muutaman kerran kesän ja syksyn aikana olimme tavanneet nuorisoseuralla ja kylälläkin. Ei siinä mitään sen kummempaa ollut tapahtunut, muuta kuin ehkä minun yksinäisissä kuvitelmissani.

– Oli tultava, kun käskettiin, sanoin ja tunsin itseni hölmöksi. Miltä minä näytinkään hänen silmissään. Reppu selässä, pihkalta haisevat vaatteet, ajamaton parta ja vanha vintohka olkapäällä roikkumassa. Aivan kuin huomaamatta kohensin ryhtiäni ja yritin näyttää edes jotenkin sotilaallisemmalta.

– Tämmöistä tämä nyt on, Liisa huokaisi, – minäkin olen ollut melkein koko yön täällä töissä. Semmoinen huike, ettei